

Oponenstký posudek na diplomovou práci

Autor diplomové práce: Radovan Slavík

Název diplomové práce: Analýza skupinové diskuse

Diplomová práce Radovana Slavíka se zabývá specifickým žánrem školní diskuse v adolescentním žákovském kolektivu. Toto téma je blízko „evergreenu“ sociální psychologie, kterým je komunikace v malých sociálních skupinách. Zároveň má své přímé pedagogické implikace, kterých si je autor vědom a které zřejmě byly součástí motivace při vzniku práce (s přístupem k pojetí a využití hry ve výuce však částečně nesouhlasím, např. s představou, že hra je legitimní vyučovací metodou proto, že studující baví). Z výše uvedených důvodů považuji volbu tématu diplomové práce za velice šťastné.

Práce je kvalitně zpracována. Zejména po stránce stylistické předčí většinu diplomových prací. Text působí „čistým“ dojmem – autor ví, co chce říct; používá k tomu adekvátní jazyk; má svoji práci pod kontrolou, nikoliv opačně. Místy se sice objevují gramatické chyby a překlepy (zvláště v druhé polovině práce), ale nikoliv v enormním množství. Z jazykového hlediska místy zaráží neobvyklé obraty (např. nadužívání slova *toliko* nebo *stran něčeho*), které však nejsou chybné.

Práce má tradiční strukturu, tj. odděluje teoretickou (kapitola 1) a praktickou část (kapitoly 2 a 3). Obě jsou však vzájemně provázané. Běžný nedostatek bakalářských či diplomových prací, kterým je, že teoretická část obsahuje informace irelevantní k výzkumnému tématu, zde nenacházíme. Místy se však obě části prolínají natolik, že není jasné, proč je daná informace zařazena právě v té které části (např. výsledky předvýzkumu v úvodu, údaje o významných výzkumech v kapitole *Plán výzkumu* atd.). Protože vše směřuje k samotnému výzkumu, stálo by za zvážení, zda teoretickou část „nerozpustit“ do dalších kapitol pojednávajících přímo o přípravě výzkumu a jeho výsledcích, nebo naopak některé údaje z kapitoly *Plán výzkumu* (2.1 a 2.2) nepředřadit do tzv. teoretické části, která je přeci celá „teoretickým rámcem výzkumu“.

V práci považuji za sporné tři hlavní momenty, k nimž bych ráda znala autorovo vyjádření při obhajobě. Jedná se o následující body: 1) propracovanost východisek práce, zejména tematizace jejich sporných aspektů, 2) jednoznačnost a transparentnost v cílech a metodologii, 3) objasnění vlastní výzkumnické pozice.

Add 1)

Východiskem práce je simulační hra *Evropa 2045*, která je dobře představena, nicméně některé její aspekty nejsou autorem tematizovány, ačkoliv mají přímý dopad na formulaci výzkumného problému i následnou interpretaci. Jedná se zejména o směřování reálné a hrané diskuse. Výuková hra je hranou diskusí – žáci/kyně zastávají předem určené role, v nichž mají omezenou možnost projevení osobního názoru. To autor v závěru práce sice zmiňuje, ale ani při rozboru poznatků o skupinových diskusích v teoretické části, ani při interpretaci dat s tím více nepracuje. Zdá se, že předpokladem je, že oba typy diskuse mají stejné parametry z hlediska osobního zapojení diskutujících. To však není pravda, neboť prezentace osobních názorů (tj. reálná diskuse) je vzhledem k postavení ve skupině podstatně více riskantní. Přinejmenším v teoretické části by bylo vhodné popsat možné rozdíly mezi oběma typy diskuse vzhledem k sociometrickým charakteristikám členů/ek skupiny.

Z hlediska východisek bych očekávala rovněž podrobnější rozbor principů samotné hry a případných bariér, které mohou žáky/ně od zapojení odrazovat či je vést ke specifickým projevům. Mám na mysli zejména skutečnost, že hra reprodukuje status quo (což je nicméně legitimní cíl školního vzdělávání), neboť zúčastněným nastavuje politické realitě odpovídající mantinely a kritéria, jimiž následně hodnotí jejich úspěšnost. Zde je namístě polemizovat s definicí „úspěšného“ státu, se seznamem projektů budoucí Evropy (jak přidělené probíhá, jak moc studující mají vycházet ze stávajících okolností), s pravidly umožňujícími/podporujícími „kupčení“ s politickým rozhodováním atd. Jak mohly tyto rysy hry ovlivnit zapojení adolescentů (a případně kterých adolescentů)?

Že by práci prospělo místy hlubší promýšlení různých aspektů tématu, je patrné mimo jiné i na představě ideální diskuse. Autor kvalitu diskuse vyvozuje z míry participace jednotlivých členů/ek (viz str. 32 a 118). Počítají se všechny projevy studujících, nerozlišuje se různá míra jejich adekvátnosti. Protože diskuse je nástroj směřující k učitelskému cíli, musí být její efektivita

hodnocena právě ve vztahu k tomuto cíli. Tím není pouze zapojení studujících (bez ohledu na to, zda mluví k tématu či osobně útočí na ostatní diskutující). V případě diskuse ve školním prostředí by její efektivita měla vycházet z cílů vzdělávání.

Add 2)

V práci není jednoznačně uchopen cíl, který spojuje diskusi a sociometrické charakteristiky skupiny. Hlavním cílem práce je popsat průběh diskuse a identifikovat typy projevů. Tento cíl vystupuje v celé práci. Dále se v některých částech práce objevuje jako vedlejší cíl nalezení vztahu mezi zapojením osob do diskuse a jejich sociálním postavením ve skupině. Tento cíl je implicitně obsažen v teoretické části a v použitých metodách sběru dat; chybí však v plně formulovaných výzkumných otázkách na str. 43 a pouze minimální pozornost se mu věnuje v samotných zjištěních. Použití SO-RA-Du zdůvodňuje pouze stručná zmínka v popisech jednotlivých diskusních stylů, což považuji za nedostatečné (proč například autor neprovedl analýzu toho, kdo se dopouští vůči komu osobního typu interakcí, tj. zhození či vyzdvižení kompetence, za využití dat ze SO-RA-Du?). Navíc není zřejmé, jak došlo k připojení diskusního stylu a postavení ve skupině – zjistil autor nejprve styl a následně dohledával pozici, nebo opačně? Metodologicky je toto podstatná otázka.

Bohužel nám autor zamlčel i některé další podstatné informace týkající se metodologie výzkumu. V seznamu použitých metod jsou uvedeny tři (přičemž samotná hra není metodou sběru dat!), avšak v dalším textu se hovoří ještě o dotaznících. Podrobně se rozepisuje o SO-RA-Du či o kategorizacích interakcí, z nichž vycházel, nicméně málo se dozvídáme o metodách, které autor sám vytvořil či je upravil. Specificky bych ráda věděla, jak se při přiřazení konkrétního projevu ke kategorii pracovalo s neverbální komunikací; jak se autor vyrovnal s tradiční kritikou Balesova přístupu, která mu vytýká fragmentarizaci komunikace prostřednictvím soustředění na jednotlivé projevy bez dostatečného přihlížení k celému průběhu interakce; jak se při sběru dat ošetřily situace, kdy jeden stát řídila dvojice žákyň (je zajímavé, že pouze v jednom případě se jednalo o dvojici chlapců!) atd. Stejně tak se nedozvíme víceméně nic o tom, jak postupoval při zpracování dat. Prostřednictvím jakého analytického postupu vznikly výsledné diskusní styly? Jsou rozdíly v uváděných procentech testovány, tj. jsou, tvrdí-li autor, že našel rozdíl, statisticky významné?

Add 3)

Diplomová práce byla vytvořena v rámci širšího projektu, kterého byl autor součástí. V práci není vyjasněno, jaká byla úloha autora v rámci celého projektu, a tedy ani míra samostatnosti, s níž vznikala diplomová práce. Zapojení do projektu a jeho využití pro účely diplomové práce nepovažuji za problematické, naopak je oceňuji. Apelovala bych však na větší transparentnost. Není například jasné, jaká byla role Radka během skupinových diskusí, zda data o průběhu diskusí shromažďoval a analyzoval pouze on nebo i ostatní členové/ky týmu, zda byla data využita pouze pro účely této práce nebo i pro jiné materiály atd. Orientaci znesnadňuje i používání plurálu v celém textu práce – za koho autor hovoří?

Navzdory uvedeným výhradám pokládám diplomovou práci za mimořádně zdařilou. Na práci oceňuji volbu tématu, které já osobně považuji za velice zajímavé a užitečné; velké množství zpracovaných dat; pluralitu pohledů, která je zřejmá z prezentovaných zjištění; zajímavost hlavních závěrů (identifikované diskusní styly, mezi nimiž se mi jako sporný jeví pouze *Předák*); teoretické ukotvení (hloubka představených údajů je značná, autor prokázal, že v tématu komunikace v sociální skupině má velmi dobré znalosti); a v neposlední řadě vysokou úroveň prezentace textu.

Z uvedených důvodů navrhuji diplomovou práci Radovana Slavíka k obhajobě a navrhuji ji hodnotit známkou výborně až velmi dobře s ohledem na kvalitu obhajoby.

V Praze, 29. 8. 2009